

DALUYAN

Tomo VII: Bilang 1-2 1996

POLITIKA NG WIKA, WIKA NG POLITIKA

Randolf S. David

Malugod ko pong ipinaaabot ang aking pagbati at pakikiisa sa inyo sa okasyong ito ng Unang Pambansang Kongreso ng Sanggunian ng mga Unibersidad at Kolehiyo sa Filipino (o SANGFIL).

Bawat isa sa mga layuning nais isulong ng SANGFIL – ana pagpapalaganap sa Filipino bilang wikang panturo, bilang opisyal na wikang pantalastasan, at wikang pangkabuhayan, at bilang midyum sa agham, teknolohiya, kalakalan at industriya – ay itinuturing kong mga layunin ko rin. Nakahanda akong kumilos na kasama ninyo upang makamit ang mga layuning ito lalo na sa madaling panahon.

Gayunman, kung ano ang pinakamabisang paraan para higit tayong makalapit sa ating mga mithiin ay bagay na hindi ko pa ganap na napag-isipan. Ako’y nababahala na baka wala akong maibahagi ngayong hapon na makapaglilinaw sa ganitong praktikal na problema.

Pikit-mata kong tinanggap ang imbitasyong ito sapagkat naakit ako sa pamagat ng ating kumperensiya: Politika ng Wika, Wika ng Politika. Akala ko alam ko na ang kahulugan ng mga katagang ito, hanggang sa mapag-isipan kong mabuti. Ngayon, nagsisisi ako kung bakit ako pumasok sa masalimuot na lunggang ito. Pero, bahala na.

Politika ng Wika

Kailanma’y hindi naging neutral o inosenteng larangan ang wika. Ang komunikasyon, ayon sa mga pilosopo ng Frankfurt School, ay isang larangan ng dominasyon. Ang wika ay nagsisilbing instrumento ng pagkontrol sa kamay ng mga makapangyarihan, at instrumento naman ng pakikibagay o pag-iwas at pagtutol sa parte ng mga biktima ng kapangyarihan. Hindi nakapagtataka, kung ganoon, na pagkatapos na pagkatapos ng tagisang militar, ang laging kasunod ay ang tagisan ng mga wika. Katunayan, ang mas mahabang proseso ng pagpapaamo ay nagaganap sa larangan ng wika. Masdan, halimbawa, kung paano ginamit ng mga Kastila ang ating mga katutubong wika bilang sisdlan ng kanilang mga pinakaunang isinaling mensahe. Masdan rin kung paano hinuli ng mga Amerikano ang ating diwa’t kamalayan sa pamamagitan ng pagkalat ng Ingles. At ganoon din ang mga Hapon, Bagama’t ngayon pa lamang lumilinaw ang papel ng wika sa kanilang pangkalahatang estratehiya para sakupin ang buong Silangang Asya noong dekada kuwarenta. Ayon sa isang masteral thesis na isinulat ni Yolanda Alfaro-Tsuda para sa UP, hindi pa man nagsisimula ang giyera ay nakapagsagawa na ang mga Hapon ng malalim na pagsusuri sa ating pangunahing wika upang mula rito’y mabalangkas nila ang isang patakaran para sa mabisang pagtumba sa Ingles bilang dominanteng wika sa Pilipinas.

Ang politika ng wika ay isang perspektiba na sumusuri sa mga epekto sa wika ng tagisan ng kapangyarihan. Angko na angkop ang ganitong perspektiba sa pag-unawa ng patakaran ng wika sa sitwasyong kolonyal. Ipinakikita nito, halimbawa, ang malalalalim na motibong politikal na nakakubli sa mga pinaka-inosenteng desisyon tungkol sa mga patakarang pangwika. Na ang mga ito’y hindi lamang simpleng pagsunod sa lohika ng mabisang komunikasyon, kundi manipestasyon ng isang malawak na estratehiya ng paglupig o dominasyon..

Marami nang pag-aaral ang naisulat ayon sa pananaw na ito. At marahila kalabisan nang ulitin ang mga ito sa pagkakataong ito. Mas gusto kong bigyang pansin ang mga kahulugang ipinahihiwatig ng mga salitang “Wika ng Politika”, ang kabilang pisngi ng ating tema.

Wika ng Politika

Sa aking palagay, higit pa sa kumbensiyonal na pakahulugan sa politika bilang eleksiyon o rebolusyon ang tinutukoy dito. Mas malawak ang kahulugan ng politika bilang isang larangan ng buhay. Saanman may pagpupunyagi o pagkilos na makalikha ng epekto, doon ay may “will to power” o pagkukusang makapangyari. Ito’y larangan ng politika. Sa madaling salita, hindi kailangang magkaroon ng hayagang paniniil para masabi nating ito’y politikal. Kadalasan, ang epekto ng kapangyarihan ay eksklusyon o pagbaon sa limot. Hindi kailangan na laging may tiyak na awtor na nagplano ng estratehiya ng paglupig para masabi nating ito’y politikal. Kadalasan, ang mga pangyayari’y hindi sinasadya, o produkto lamang ng mahabang serye ng mga pangyayaring walang iisang may akda.

Sa aking palagay ang sitwasyong pangwika sa ating lipunan sa kasalukuyan ay maaari nating tingnan mula sa ganitong punto de bista. Bagama’t hindi maitatangi na nagkaroon, ng sistematikong programa para, mangibabaw at palaganapin ang wikang Ingles sa ating lipunan, hindi ito ganap na ipinaliliwanag kung bakit nabusabos nang ganyan ang ating sariling mga wika, at kung bakit nahihirapang maigpawan ng Filipino ang mga sagka sa pag-unlad nito. Larangan pa rin ito ng politika, subalit mabibigo tayo marahil kung ang ating hahanapin ay isang indibidwal, grupo, o uri na may pakana sa lahat nmg ito. At marahil, kung nais nating mabago ang sitwasyon sa isang mapagpasiyang paraan, ang hinahanap natin ay higit pa sa isang bagong opisyal na patakarang pangwika kundi isang bagong praktis na ginagabayan ng isang malakas na hangaring makapangyari. Upang ganap na maunawaan ang aking sinasabi, hayaan niyong banggitin ko ang aking karanasan sa telebisyon.

Taliwas sa inaakala ng marami, hindi po ako pumasok sa telebisyon at nangahas na gumamit ng wikang Filipino bilang midyum ng seryosong talastasan upang kusang tumulong sa pagpapalaganap o pagpapayaman sa atng pambansang wika. Isang masuwerteng aksidente lamang po ang aking paggamit ng Filipino sa aking programa.

Wala sa aking plano o pinirmahang kontrata na maging kampeon ng paggamit ng Filipino sa mass media. Katunayan, ang pamagat ng aking programa, hanggang ngayon, ay sa wikang Ingles. *Truth Forum* noong una, *Public Forum* ngayon. Kung alam ko lang mula sa umpisa na magiging talk show pala ito sa wikang Filipino, hindi siguro ako pumayag maging host ng programang ito, at wala sana ako sa harap ninyp bilang isang masugid na tagapagtaguyod ng wikang Filipino. Totoo nga nakung minsan, ang isang maliit na hakbang sa buhay natin ay nagbubukas para sa atin ng isang buong larangang hindi natin inaasahan. Mahirap sabihin kung minsan kung tayo nga ba ang may akda ng ating pagkilos, o tayo lamang ang epekto ng iba’t ibang pagkilos o nagkasunod-sunod, mga pagkilos na walang iisang intensiyon.

Halos buong buhay ko bilang isang estudyante at bilang propesor ay aking inilaan sa pagbabasa, pagsusulat at pagsasalita sa wikang Ingles. Sapul sa pagkabata, ang wika ng aming pamilya ay Kapampangan. Nakakaintindi kami ng Tagalog, nagbabasa kami ng komiks sa Tagalog, nanonood ng pelikulang Tagalog, at nakikinig sa programang Tagalog sa radyo. Subali’t Kapampangan ang salitang gamit namin, hindi Tagalog at lalong hindi Ingles. Ang Ingles ay pang-declamation lamang, pang-

display kumbaga, isang bandera ng iyong pagka-edukado. At ang Tagalog ang wikang ginagamit sa mga love letter.

Kailanma'y hindi ko pinroblema ang alinman sa ating mga wika; ang sadyang pinroblema ko ay ang wikang Ingles – sapagkat wari'y napakahirap i-master ito, at iilan lang ang may talentong humawak sa wikang ito. Lumaki ako sa paniniwala na ang Ingles ang wika ng mga edukado, ng mayayaman, ng makapangyarihan at ng mga respetado sa mataas na lipunan. At sino ang ayaw maging bahagi ng mga hanay na iyon?

Sa probinsiya, kung saan ako nag-elementarya at naghay-iskul, nahilig ako sa pagbabasa ng mga komiks at mga magasing tulad ng *Liwayway* at *Bulaklak*. Wala itong kinalaman sa pagiging makabansa o pagka-Filipino sapagkat hindi ko natatandaan na ito'y naging isang punto ng pagpapasiya para sa akin. Bahagi lang talaga ng aking mundo sa pang-araw-araw.

Ang sabi ko nga, ang talagang pinagsadyaan ko ay ang wikang Ingles. Nagbasa ako ng maraming libro sa Ingles upang matutunan ang lengguwaheng ito; pangalawa na lamang siguro ang anumang kasiyahang maidudulot ng aking pagbabasa. Pag-aaral para sa akin ang pagbabasa ng Ingles, hindi bahagi ng aliw o pamamahinga.

Sa kabilang banda, ang Kapampangan sa akin ay wikang sinasalita lamang o midyum ng pang-araw-araw na komunikasyon; hindi binabasa at minsan lamang ginagamit sa sulat. Noong ako'y nag-aaral sa England, madalas akong sulatan ng aking ina kalahati sa Ingles, kalahati sa wikang Kapampangan; pero lahat ng wking mga kapatid ay pawang sa wikang Ingles nakikipag-ugnayan sa akin. Sa palagay ko walang kinalaman ito sa anumang likas na kahinaan ng Kapampangan. Bagkus, resulta ito ng unti-unting paglalaho ng mga babasahin sa wikang ito. Bukod sa mga matatandang sarsuwelista at makata, wala nang masipag na nagsusulat sa Kapampangan kahit noong bata pa ako. Nanatili itong simpleng oral na lengguwahe lamang. Pero bakit hindi Tagalog? Palagay ko ang dahilan ay una kaming tinuruan at natututong magsulat sa wikang Ingles, hindi sa Tagalog.

Kaiba ang naging papel ng Tagalog, na mabilis kumalat dahil sa komiks, pelikula, magasin, at radyo. Ang mundong binuksan nito ang nagbigay ng mga modelo sa mga Filipino sa lahat ng sulok ng kapuluan kung paano umibig, mangarap, at mabuhay. Hindi ipagtataka kung ganoon na hindi lamang sa Pampanga kundi sa maraming lalawigan ng bansa, ang mga love letter ay sa Tagalog isinusulat, hindi sa Ingles o Kapampangan at marahil hindi rin sa Cebuano o Ilokano. Hindi dahil sa kulang sa damdamin ang ating pangrehiyong wika, kundi dahil Tagalog ang nagkataong naitampok ng pang masang kultura. Wala tayong dapat ipagpasalamat sa gobyerno sa pagkakaroon ng ganitong sitwasyon.

Noong ako'y nasa elementarya pa, nariyan na rin ang Ingles noon – sa *Reader's Digest*, sa mga pelikula, sa mga textbuk sa eskuwelahan, at sa mga pocketbook. Subali't hindi pa ito kasing laganap ng Tagalog. Wala ito sa karaniwang pang-abot ng Filipino, kahit high school graduate pa, puwera na lang kung nagtapos ka noong peace time.

Bukod dito, ang wikang Ingles – tulad ng wikang Filipino na pormal na itinuturo bilang asignatura noon – ay wikang hindi natural, o bahagi ng pang-araw-araw na mundo ng karaniwang Filipino.

Nag-iba ang sitwasyong ito para sa akin nang pumasok ako sa UP noong 1961. Sa pamantasan, Tagalog – o marahil ang tinatawag nating Filipino ngayon – ang wika sa dotmitoryo. Subali't marami-rami rin ang mas bihasa sa paggamit ng wikang Ingles kahit sa pamng-araw-araw lang. Sa loob ng klase, halos wala nang naririnig na ibang

wika kundi Ingles. Ang wikang ito ang masasabi nating humati sa mga probinsiyano at sa mga taga-siyudad. Pawang pelikulang Ingles ang pinag-uusapan sa pamantasan; sa kontekstong ito'y naging bakya ang komiks at pelikulang Tagalog. Mga nobelang Ingles ang pinagpasa-pasahan, hindi *Bulaklak* at *Liwayway*. Wala, ni isang subject na itinuturo noon sa katutubong wika. Mga awiting Ingles ang patok, sa loob at sa labas ng pamantasan.

Ang modelo ng makabago at edukadong Filipino ay nilikha mula sa laganap na mga elemento ng Kanluraning sibilisasyon. Ang wikang Ingles ang nagsisilbing pinakamabisang behikulo ng kulturang ito. Sa aking paningin, dito nagsimula ang unti-unting paglubog ng kaluluwang Filipino.

Nagsimula lamang ang pagtutol sa ganitong kalakaran bandang dekada sitenta na. Sa panahong ito, muling natuklasan ang katutubong wika bilang sandata ng pagtutol. Ang pagtutol sa imperyalismong Amerikano ay mas madaling nasakyan nang ito'y naging pagtutol din sa wika ng imperyalista. Sinasadya, may pagkapormal, self-conscious ang paggamit sa wikang Filipino sa panahong ito. Ang katutubong leanguwaheng gamit ang siya na ring pinakadiwa ng mensahe ng paglaya. Pagkatapos ng maraming dekada ng pagkabusabos, noon lang natin inangking muli ang sariling wika bilang mahalagang sagisag ng ating identidad.

Sa isang iglap, ang pinatulog na diwa ng katutubong lengguwahe ay nagising. Ginamit ito bilang sandata sa pakikibaka; puno ng puwersa, galit, at angkop na pananalita. Walang ibang wikang ginamit kundi Filipino para isulat ang ideolohiya ng pagtutol – sa mga dula, awiting makabayan, mga tula, mga manipesto at mga islogan. Sa panahong ito, muling nagsama ang bakya at intelektuwal.

Sapagkat mga kabataan ang nanguna sa muling pagsibol na ito ng wikang katutubo, pinakamalalim ang epekto sa kultura, lalo na sa mga awitin. Hanggang ngayon, patuloy nating inaani ang mga bunga ng pagyabong ng wika sa dekada sitenta – mapapansin ito sa mga awiting rock-protest ng mga banda ng mga kabataang mang-aawit ngayon. Subalit sa ibang larangan, mapapansin din natin na wari'y paatras na naman ang katutubong wika. Ang Ingles, ang wikang tinutulan ng henerasyon ng dekada sitenta, ay tila ganap nang nakabawi, at ngayo'y higit pang malakas at arogante.

Anong mga kaisipan ang nais kong halawin mula sa ganitong karanasan? At ano ang kinalaman nito sa politika ng wika?

Una, ating mapapansin na ang pag-usbong at paglaho, ang pamumukadkad at pagtiklop ng isang wika, ay resulta ng isang masalimuot na proseso. Maraming puwersa ang naglalaro sa larangang ito, subali't mahirap sabihing may iisang makapangyarihang may akda sa naging kalagayan ng isang wika. Ang isang sitwasyong pangwika ay produkto lamang ng interaksyon ng marami at iba't ibang proyekto. Ang ilan dito ay sadyang tumutukoy sa isang patakaran sa wika. Subali't karamihan ay bahagi lamang ng mga maniobra sa negosyo at politika at hindi tuwirang nakatuon sa pagpapalaganap ng alinmang wika.

Mababanggit ko bilang halimbawa ang sarili kong programang *Public Forum* sa telebisyon. Ang programang ito'y sadyang sumakay sa alon ng demokratisasyon na humantong sa tinaguriang People Power Revolution sa EDSA. Nang kami'y magsimula sa Channel 13 na bagong sequestered pa lamang noon, talagang layunin namin na gamitin ito na isang forum para mabigyang tinig ang pananaw ng iba't ibang sektor ng lipunan lalo na ang mga tinatawag nating mga batayang sektor. Ang balak namin ay kalapin na lamang ito sa pamamagitan ng M-O-S interview. Pero ang tunay na diskusyon ay sa studio pa rin, gaya nga ng aking naikuwento, aking ipinalagay na sa wikang Ingles ito gagawin.

Lahat ng public affairs talkshows noon ay sa wikang Ingles lamang ginagawa. Ang Filipino ay ginagamit lamang sa mga movie at celebrity gossip. Ang dahilan nito – ang sabi sa akin – ay sapagkat ang mga talkshows na pang-alas diyes y media ay sadyang para sa middle class at opinion leaders nakatuon. Sila umano ang gising pa sa mga oras na ito, at sila lamang umano ang may interes na makinig sa tipo ng mga isyung pinagtatalunan. Sa kabilang banda naman daw, ang public affairs radio mula sa madaling araw – habang tulog pa ang middle class at elite – hanggang sa pagpasok sa trabaho ay sadyang laan lamang para sa masa.

Mahirap baguhin ang ganitong mga tradisyon sa telebisyon. Kaya natural lamang na sumunod kami sa ganitong kalakaran. Bukod dito, talagang mababa ang aking kakayahang gumamit ng Filipino. Walang kuwestiyon na Ingles ang dapat naming gamiting wika sa *Public Forum*.

Datapwa't nangyari ito sa unang palabas lamang noong Nobyembre 1986. Sa aming unang pagtatanghal na iyon na ayaw ko nang maulit, lumabas akong isang malaking tanga. Panauhin ko noon si Kumander Dante na kalalabas pa lamang sa bilangguan. Sa bawat tanong ko sa kanya sa Ingles, wala siyang pangingiming sumagot sa Filipino. Bagama't Kapampangan siyang katulad ko, magaan at magandang pakinggan ang kanyang Filipino. Lubha akong napahiya sapagkat nakita ko't nadama ang malaking kahangalan ng pagpipilit magsalita ng Ingles gayong ang kausap mo ay kapwa Filipino at ang pinag-uusapan ninyo ay mga isyung Filipino at ang mga nakikinig ay pawang mga Filipino.

Sa madaling salita, ang aking proyekto sa simula't simula ay ang demokratisasyon lamang ng telebisyon sa pamamagitan ng pagbibigay puwang at tinig sa karaniwang Filipino. Hindi ko kaagad naisip na kung gusto mong marinig ang nais sabihin ng isang Filipino, ang una mong dapat gawin ay igalang ang kanyang wika at hayaan mo siyang mangusap sa tanging wikang kanyang ginagamit sa pang-araw-araw. Aking natuklasan na kapag pinuwersa mo ang karaniwang mamamayan na makipagtalastasan sa isang wikang dayuhan na bagama't naiintindihan niya'y hindi naman siya nasasalita, lalabas siyang mangmang o walang nalalaman. Subalit kapag ibinalik mo sa karaniwang mamamayan ang kanyang sariling wika, kahit pa diputado o pangulo ay handa siyang makipagtalalo. Dito sa parehas na larangang ito ng katutubong wika, liyamado pa siya, sapagkat iyong mga opisyal ng gobyerno at teknokrat na nakalimot na sa sariling wika ang siya ngayong lalabas na uital-utal at tanga. Akin ding natuklasan na walang matyog, mahirap, o abstraktong kaisipan na hindi maaaring ihayag sa sariling wika. Sa katunayan, nang matuklasan kong muli ang sigla ng ating wika, pinagsikapan ko ring hanapin ang likas na musika nito. At hindi ako nabigo. Ako mismo'y namamangha sa mga kahulugang iniaalay ng ating wika sa sinumang may tiyagang maghanap.

Depende sa reglamento ng laro, kung ganon, ang wika ay kagyat na nagpapalakas o nagpapahina. Kung paano sa telebisyon, ganoon din sa iba pang larangan ng lipunan.

Kapag ang lengguwahe ng ating mga batas at ng paglilitis ay wikang dayuhan, ang gumagamit ng wikang katutubo'y dehado kaagad. Ang kanyang minimithing katarungan ay nakasalalay sa kapritso ng pagsasalin. Isang dating estudyante ko ang kasalukuyang nagsasagawa ng isang pag-aaral tungkol sa sitwasyon ng mga Filipino sa Japan at Amerika na kailangang humarap sa korte. Nais niyang makita kung paanong nasasagasaan ang katarungan dahil sa pagsasalin ng mga court-appointed interpreter. Ang sabi ko sa kaniya ay hindi na niya kailangan pang lumayo sapagkat maski dito sa Pilipinas ay araw-araw nagaganap ang katawa-tawang sitwasyon ng

pagsasalin ng mga testimonya ng mga saksi mula sa wikang Filipino patungo sa Ingles. Mga dayuhan sa sariling bansa!

Kung sabagay, bakit natin ipagtataka ito gayong mismong mga pangulo ng ating bansa'y sa wikang dayuhan nag-uulat sa bayan tuwing pagbukas ng Kongreso. Para na rin nilang sinasabing ang karaniwang mamamayan ay hindi kasali sa bayan. Ito'y pagpapakita lamang na ang sadyang kinakausap ng pangulo at ng matataas na opisyal ng bayan ay yaong iilan lamang na may kakayahang humubog sa kinabukasan ng bayan.

Kapag ang wikang katutubo ay nagagamit lamang kaugnay ng maliliit na bagay na pinag-uusapan, at ang wikang dayuhan ang nakakasanayang gamitin upang ipahayag ang mas mataas na uri ng talastasan – ang wikang katutubo ay nabubusabos habang ang dayuhang wika'y namumukod. Sa kalaunan, ang karamihan ay mag-iisip na nasa wika natin ang depekto, wala sa anupamang patakarang unang ipinairal.

Kapag ang mga iginagalang at mga sikat na intelektuwal ay naririnig at nababasa lamang sa wikang dayuhan at walang ingklinasyon na gumamit ng sariling wika, umaangat sa paningin ang wikang dayuhan, habang bumababa sa estimasyon ang sariling wika. Kuna walang magpupunyang isalin sa katutubong wika ang mahahalagang literatura at produktong intelektuwal ng mga banyagang kultura, iisipin ng marami na may likas na kakapusan ang ating sariling wika, at walang ibang lunas kundi pagsikapang pag-aralan ang wikang dayuhan.

Walang wikang umuunlad kung hindi ito nababasa't naisusulat. Walang wikang umuunlad kung ito'y hindi sinasanay na maglulan ng mga kaisipang bago sa ibang mga kultura. Kailangang makipag-usap ang ating katutubong wika sa mga wika ng ibang bansa, sa halip na isantabi ito sa muling pag-aakalang hindi na ito angkop sa nagbabagong panahon.

Halos lahat ng mga bansang nakapagpundar sa sariling pambansang wika, isang wikang ginagamit sa negosyo, politika, pagtuturo, batas at gobyerno, kultura, at pang-araw-araw na komunikasyon, ay ang mga bansang nagpatupad ng isang mahigpit na patakarang pangwika sa simula pa lamang ng kanilang pagsasarili bilang isang bansa. Lahat sila'y gumamit ng poder ng estado upang mabigyan ng sapat na pagkakataon at puwang ang napiling pambansang wika na maging bahagi ng karanasan ng bawat mamamayan. Dahil dito, mas may kahandaan silang tumanggap sa hamon ng mga pandaigdigang wika at lagumin ang mga ito sa loob ng kanilang mga sariling wika. Nakakayanan nilang pagsilbihan sila ng mga dayuhang wika, sa halip na sila'y maging alipin ng mga ito.

Subali't ang isang lipunan na sa simula pa lamang ng kasaysayan nito bilang isang nagsasariling bansa ay nagpatangay na sa dinamismo ng isang pandaigdigang kultura at kabihanan, ay mahihirapan nang gumamit ng awtoritaryong pamamaraan para magpataw ng isang programang pangwika na hayagang sasalungat sa lohika ng modernisasyon at globalisasyong nakabatay sa Ingles. Mahigpit itong tututulan sa ngalan ng demokrasya't katarungan. Sa kabilang banda naman, ang isang bilingguwal na patakaran ay nauwi sa konsuwelo de bobo lamang – kung walang utak na manggagaling mula sa hanay ng mga guro, intelektuwal at mga taong mass media.

Ito ang aking konklusyon: huli na para mangarap tayo ng isang pambansang pamunuang magtatampok sa katutubong wika bilang sagisag ng pagsasarili, at handang itumba ang kaharian ng wikang Ingles sa ating lipunan. Subalit hindi pa huli upang gumising tayo't magkusa – sa bawat maliit na larangang ating kinikilusan – na ipalutang sa himpapawid ang himig ng ating pambansang wika, nang walang pag-aatubili, pag-aalinlangan o pangingimi. Sa madaling salita, kung gusto nating lumaya ang ating wika, gamitin natin itong sandata – ngayon at sa bawat okasyon.